

Coeduquem per una societat més igualitària

Conclusions i propostes

Generalitat de Catalunya
Consell Escolar de Catalunya

Aquest document està subjecte a una llicència Reconeixement 4.0 de Creative Commons.
Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets.
La llicència completa es pot consultar a
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

© Generalitat de Catalunya
Consell Escolar de Catalunya

Elaboració: Consell Escolar de Catalunya

Edició: Gabinet Tècnic

Il·lustració de la portada: Aitana Ponce

1a edició: desembre 2023

Maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions

Dipòsit legal: B 19098-2023

Índex

Presentació 5

La coeducació en el sistema educatiu de Catalunya 7

Marc jurídic 7

Àmbit internacional 7

Àmbit europeu 8

A l'Estat espanyol 8

A Catalunya 9

Altres documents de referència 12

Aproximació a l'estat de la coeducació en el sistema educatiu català 14

Pla de Govern i coeducació 14

El Departament d'Educació i la coeducació 18

Els consells escolars i la coeducació 25

Altres organismes, associacions i entitats que aporten dades vinculades a la coeducació 26

Conclusions i propostes 29

Consideracions generals 29

La coeducació com a canvi de paradigma 29

Diagnosi 30

Formació 30

Universitat 31

Polítiques públiques 31

Departament d'Educació 32

Perspectiva de gènere 32

Currículum, espais, usos lingüístics, cures, moments i temps escolars 32

El paper de les famílies i de tots els agents i espais educatius en la coeducació 34

Els prejudicis de gènere en la tria d'itineraris acadèmics
i en la igualtat d'oportunitats 35

Educació afectivosexual 36

L'educació per a l'abordatge de les violències masclistes 36

L'educació afectivosexual a l'escola i a la família per superar
els estereotips de gènere 37

Decàleg del Consell Escolar de Catalunya sobre coeducació 39

1. Diagnosi 39

2. Perspectiva de gènere interseccional en el currículum 39

3. Educació sexual des de la primera infància 39

4. Formació inicial i permanent en coeducació 39

5. Coordinació docent en coeducació 40

6. Comissió per promoure la coeducació 40

7. Agents educatius 40

8. Les famílies 40

9. Masculinitats compromeses amb la igualtat 40

10. Consentiment i pornografia 40

Presentació

El Ple del Consell Escolar de Catalunya, reunit en sessió extraordinària el 26 d'abril de 2022, va decidir dedicar la XXX Jornada de reflexió a la coeducació. A fi de preparar aquesta Jornada i desenvolupar el debat de reflexió al voltant d'aquesta temàtica, es va crear el Grup de Treball de Coeducació, que s'ha reunit en divuit ocasions, abans i després de la XXX Jornada, que va tenir lloc a Vilafranca del Penedès el 14 de gener de 2023. A partir de les aportacions i reflexions realitzades en aquesta Jornada, així com de les que van tenir lloc en el si del grup de treball, el Consell Escolar de Catalunya va elaborar una sèrie de conclusions i propostes adreçades al Departament d'Educació i al conjunt de la comunitat educativa, recollides en el Document 3/2023, Coeduquem per una societat més igualitària, aprovat el 30 de maig de 2023, que inclou la memòria dels diferents actes portats a terme i dels continguts elaborats.

A continuació trobareu el resultat d'aquest conjunt de treballs, que s'han acabat concretant, en primer lloc, en una descripció de la coeducació en el sistema educatiu català, és a dir, en la descripció del marc jurídic relacionat amb la coeducació, i en una aproximació a l'estat de desenvolupament de la implantació de la coeducació com a model. Justament, els treballs desenvolupats constaten la necessitat d'elaborar una diagnosi d'aquest desenvolupament que, partint de la recerca prèvia i l'observació sistemàtica, en faci una anàlisi basada en indicadors fiables. Valgui l'apartat dedicat a aquesta qüestió com un primer pas cap a aquesta diagnosi.

En segon lloc, es detallen les conclusions i les propostes que el grup de treball ha elaborat de resultes del debat portat a terme. Es tracta, doncs, d'un conjunt d'evidències constatades a partir del debat i de la formulació de propostes al voltant d'aquestes conclusions per tal d'impulsar la coeducació en el conjunt del sistema educatiu per mitjà de l'actuació de l'Administració educativa, dels centres i, en definitiva, del conjunt de la comunitat educativa.

Per acabar, s'ha inclòs un decàleg amb les deu principals mesures proposades, a partir de les quals poden desenvolupar-se la resta de propostes elaborades per fer de la coeducació una realitat que respongui adequadament a les demandes d'equitat i anivellament social entre dones i homes.

La coeducació en el sistema educatiu de Catalunya

Marc jurídic

A continuació es presenten un seguit de documents i referents normatius que, sense voler ser exhaustius, constitueixen un marc de referència important per a les polítiques educatives amb relació a la coeducació i el foment de la igualtat entre homes i dones.

Àmbit internacional

- Declaració dels drets humans (Nacions Unides, 1948).
- Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW). Va ser aprovada per les Nacions Unides el 1979 i és el tractat de drets humans més important per a les dones. Els estats que ratifiquen la Convenció estan obligats legalment a eliminar tota forma de discriminació contra les dones en tots els àmbits de la vida, a garantir el desenvolupament i l'avenç de les dones perquè puguin exercir i gaudir dels seus drets i llibertats fonamentals de la mateixa manera que els homes, i a permetre que el Comitè de la CEDAW examini els seus esforços per aplicar el tractat, informant-ne l'organisme de manera regular.
- Declaració i plataforma d'acció de la IV Conferència Internacional sobre la Dona de Beijing (1995) i Declaració del Mil·lenni 2000.
- Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible. Aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 25 de setembre de 2015, recull disset objectius, l'objectiu 5 dels quals pretén aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i nenes, i l'objectiu 4, garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom. Concretament, en l'objectiu 4.7 es parla de "garantir que tot l'alumnat adquireixi els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, a través, entre d'altres, de l'educació per al desenvolupament sostenible i l'adopció d'estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no-violència, la ciutadania mundial i

la valoració de la diversitat cultural i de la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible”.

- Orientacions tècniques internacionals sobre educació en sexualitat (UNESCO, 2018).

Àmbit europeu

L'Estratègia d'igualtat de gènere 2018-2023 del Consell d'Europa defineix els objectius i les prioritats del Consell d'Europa en aquesta matèria per als anys 2018-2023, entre els quals hi ha prevenir i lluitar contra els estereotips de gènere i la violència vers les dones.

A l'Estat espanyol

- Constitució espanyola de 1978.
- Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, modificada per la Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre, adopta la coeducació com l'enfocament per assolir la igualtat de gènere i fomenta en totes les etapes de l'aprenentatge la igualtat efectiva d'homes i dones, la prevenció de la violència de gènere i el respecte per la diversitat afectiva i sexual. Introdueix, en l'educació secundària obligatòria i en la formació professional, l'orientació educativa i professional amb una perspectiva inclusiva i no sexista. També recull la importància de la convivència de l'alumnat d'ambdós sexes en tots els centres educatius.
- Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes

L'article 23 estableix que el sistema educatiu ha d'incloure, dins els principis de qualitat, l'eliminació dels obstacles que dificulten la igualtat efectiva entre dones i homes i el foment de la igualtat plena entre les unes i els altres.

L'article 24 determina que les administracions educatives han de prestar atenció especial en els currículums i en totes les etapes educatives al principi d'igualtat entre dones i homes (24.2.a), i realitzar accions per integrar l'estudi i l'aplicació del principi d'igualtat en els cursos i programes per a la formació inicial i permanent del professorat (24.2.c).

- La [Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència](#), estableix en l'article 4.1 k) la promoció de la igualtat de tracte de nens i nenes mitjançant la coeducació i el foment de l'ensenyament en equitat, i la desconstrucció dels rols i estereotips de gènere. L'article 35 estableix l'obligació de l'existència de la figura de coordinador/a de benestar i protecció en tots els centres educatius on cursin estudis persones menors d'edat i estableix les funcions mínimes que han de desenvolupar i que concretaran les administracions educatives.
- La [Llei 15/2022, de 12 de juliol, integral per a la igualtat de tracte i la no-discriminació](#), determina en l'article 13 el dret a la igualtat de tracte de totes les persones i a la no-discriminació per cap motiu en l'educació.
- La [Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual](#), estableix en l'article 7, dins dels principis de qualitat del sistema educatiu espanyol, la integració de continguts basats en la coeducació i en la pedagogia feminista sobre educació sexual i igualtat de gènere i educació afectiva i sexual per a l'alumnat, segons la seva edat i en tots els nivells educatius.

A Catalunya

- L'[Estatut d'autonomia de Catalunya](#) estableix el concepte d'equitat de gènere com un valor que cal fomentar des dels poders públics de Catalunya. En el títol preliminar, en l'article 4.3, sobre drets i principis rectors, insta els poders públics de Catalunya a "promoure els valors de la llibertat, la democràcia, la igualtat, el pluralisme, la pau, la justícia, la solidaritat, la cohesió social, l'equitat de gènere i el desenvolupament sostenible".
- [Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista](#).

A l'article 12, es defineix la coeducació com "l'acció educadora que valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de les dones i els homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes i androcèntrics, ni actituds discriminatòries, per tal d'aconseguir l'objectiu de construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes", i s'anuncien els principis de la coeducació com "un element fonamental en la prevenció de la violència masclista".

En aquest mateix article s'estableix que els valors de la coeducació i els principis de l'escola inclusiva, per assolir l'objectiu citat, "han de tenir un caràcter permanent i transversal en l'acció de govern del departament competent en matèria educativa".

A l'article 13 de la mateixa Llei, es diu que "els continguts curriculars han d'aplicar el principi de coeducació en tots els nivells de l'ensenyament, en els termes que s'estableixin per reglament".

Pel que fa a la supervisió dels llibres de text i altre material educatiu, l'article 14 indica que "el Departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria educativa ha de supervisar els llibres de text i altres materials curriculars, com a part del procés ordinari d'inspecció que exerceix l'Administració educativa sobre tots els elements que integren el procés d'ensenyament i aprenentatge, per a garantir continguts d'acord amb el principi de la coeducació".

En matèria de formació i capacitació del professorat, el Govern, d'acord amb l'article 15, "ha de facilitar la formació i la capacitació específica i permanent de les persones professionals de l'educació en matèria de violència masclista i de desenvolupament dels drets de les dones".

Al mateix temps, concreta que "el departament competent en matèria educativa ha d'incloure en els plans de formació inicials i permanents del professorat una formació específica en matèria de coeducació", i que "ha de facilitar les eines metodològiques d'actuació davant situacions concretes de violència masclista".

- La [Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#), estableix en l'article 2.1 m) la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre dones i homes com un dels principis rectors del sistema educatiu.

Així mateix, en la disposició transitòria setena estableix que el Govern, a proposta del Departament, ha d'aprovar un pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu i l'ha de presentar al Parlament. Aquest pla ha d'incloure mesures específiques per a la igualtat de gènere en els diversos àmbits educatius i també les mesures de prevenció de la violència masclista i de discriminació positiva que siguin necessàries per a la consecució dels seus objectius.

- La [Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència](#), en el capítol II, sobre els principis rectors, i l'article 36,

sobre el dret a la protecció de l'honor, la dignitat, la intimitat i la pròpia imatge, incorpora la perspectiva de gènere i la diversitat funcional.

- La Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, en l'article 12 defineix la coeducació com "l'acció educativa que potencia la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de qualsevol mena de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere". D'altra banda, en l'article 11 constata el deure d'intervenció dient que "els professionals [...] si tenen coneixement d'una situació de risc o tenen una sospita fonamentada de discriminació o violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, tenen el deure de comunicar-ho als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent".
- La Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, dins el capítol IV, sobre polítiques públiques per promoure la igualtat efectiva de dones i homes, especifica en l'article 21 les actuacions i activitats que ha de dur a terme l'Administració educativa per assolir el principi de coeducació i foment de la igualtat efectiva de dones i homes, i explicita que aquestes actuacions han d'estar recollides en el desenvolupament del Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu.
- La Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, considera la coeducació com un eix important.
- La Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació, dedica l'article 10 a l'educació. En l'apartat 10.2 d) promulga "fomentar la coeducació com a sistema educatiu per a capgirar els comportaments que perpetuen el patriarcat en l'ensenyament, i fer-ho amb la cooperació entre professorat, famílies i alumnat amb l'objectiu de crear espais realment igualitaris". En l'apartat 10.7, afirma que s'ha de vetllar per "la diversitat pel que fa a la religió o les conviccions, la capacitat o la discapacitat, l'edat, l'origen racial o ètnic, la diversitat sexual i afectiva, l'orientació sexual, la identitat o l'expressió de gènere, els diferents models de família o qualsevol altra condició social o personal a què fa referència aquesta llei". En aquest sentit, anuncia que el departament competent en matèria educativa "ha de garantir el desplegament del que estableix aquest article i vetllar perquè les escoles, els instituts i la resta de centres educatius siguin un entorn amable, en què els alumnes i els professors puguin viure d'una manera natural la diversitat, i contribueixin a crear

models positius per a la comunitat educativa”. La Llei 19/2020 emfasitza el fet d’interpel·lar tots els subjectes de tota la comunitat educativa i la necessitat de la perspectiva interseccional i insta a crear models positius des de la comunitat educativa.

- El [Decret 102/2010, de 3 d’agost, d’autonomia dels centres educatius](#), en l’article 15.2 d) estableix com a actuacions de l’acció tutorial “dur a terme la informació i l’orientació de caràcter personal, acadèmic i professional de l’alumnat, evitant condicionants lligats al gènere”. En l’article 31.3 b) determina que el director o directora “ha d’assegurar l’aplicació de la carta de compromís educatiu, del projecte lingüístic i dels plantejaments tutorial, coeducatiu i d’inclusió”.
- El [Decret 175/2022, de 27 de setembre, d’ordenació dels ensenyaments de l’educació bàsica](#), en l’article 3.2 g) estableix com a principi pedagògic del disseny del currículum la coeducació, incloent-hi la perspectiva de gènere de manera transversal, “a fi de fer efectiva l’educació integral de les persones per trencar amb els estereotips de gènere i l’assignació de rols en funció del sexe i superar tota mena de desigualtats i discriminacions”.
- El [Decret 21/2023, de 7 de febrer, d’ordenació dels ensenyaments de l’educació infantil](#), en l’article 3.2 f) estableix com a principi pedagògic del disseny del currículum “la incorporació de la coeducació i l’educació afectivosexual per promoure el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, l’orientació sexual, la identitat o l’expressió de gènere, i per afavorir la construcció d’una sexualitat positiva, igualitària i saludable”.
- De la [Resolució ENS/585/2017, de 17 de març, per la qual s’estableix l’elaboració i la implementació del Projecte de convivència en els centres educatius dins el marc del projecte educatiu de centre](#), neix l’aplicació informàtica per elaborar el projecte de convivència, que ofereix una diagnosi i orientacions i recursos sobre el tema de la coeducació, disponible per als centres a la intranet-portal de centre.

Altres documents de referència

- El [Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu](#), aprovat en la sessió de Govern del 20 de gener de 2015 i tramès al Parlament de Catalunya, té com a finalitat aconseguir que l’acció educativa que es porta a terme als centres educatius de Catalunya estigui basada en els principis

de la coeducació i la igualtat d'oportunitats. També és finalitat d'aquest pla avançar cap a la igualtat efectiva dels homes i les dones dins de les organitzacions i les seves estructures, i facilitar la transformació cultural i institucional necessària tant en processos de planificació com de gestió i d'avaluació.

- Pla estratègic de polítiques d'igualtat de gènere del Govern de la Generalitat de Catalunya 2019-2022.
- Pla d'igualtat de gènere del Parlament de Catalunya 2020-2023.
- Documents per a l'organització i la gestió dels centres. *Convivència i clima escolar. Curs 2022-2023*. L'apartat 7, "Coeducació i promoció de la igualtat de gènere", inclou els principis que ha d'incorporar el projecte educatiu i recomana la constitució d'una comissió de coeducació, polítiques de gènere i d'igualtat d'oportunitats per tal d'afavorir la implementació d'actuacions coeducatives i la implicació de la comunitat educativa.

Protocols

- El Protocol per a l'atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius es va elaborar per donar compliment a la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, i a la Moció 140/XI del Parlament de Catalunya aprovada el 29/6/2017.
- El Protocol d'actuació davant de qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu (enllaç a <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/publicacions/protocols/actuacio-davant-violencia-ambit-educatiu/>) té per objectiu dotar els centres educatius d'eines per a la prevenció, detecció i intervenció davant situacions de violència a l'àmbit educatiu que afecten l'alumnat. Aquest protocol substitueix des de l'octubre de 2023 quatre protocols anteriors, que són els de prevenció, detecció i intervenció davant el ciberassetjament entre iguals, enfront l'assetjament escolar a persones LGTBI, davant la violència masclista entre l'alumnat i davant conductes d'odi i discriminació.

Aproximació a l'estat de la coeducació en el sistema educatiu català

La informació que es presenta a continuació sorgeix del recull que ha elaborat el Grup de Treball de Coeducació del CEC a partir del que es desprèn dels diferents documents consultats, de la informació pública allotjada en les pàgines web oficials i de les aportacions que han fet les persones expertes que han estat convidades a les diferents reunions del grup de treball del juny del 2022 a l'abril del 2023. No podem fer una diagnosi concreta i exhaustiva de la situació actual als centres educatius atès que són els mateixos centres els que disposen d'aquestes dades, cadascun en funció del plantejament pedagògic que estableix per donar resposta a la seva realitat contextual definida en el projecte educatiu de centre, i a través dels programes de coeducació que siguin oportuns en cada cas per atendre les necessitats de l'alumnat i de la comunitat educativa.

Pla de Govern i coeducació

Pla de Govern XIV Legislatura, 2021-25

El Govern de la Generalitat de Catalunya, en l'Acord de Govern del 13 de juliol de 2021, estableix el [Pla de Govern XIV Legislatura, 2021-25](#) al voltant dels cinc eixos següents:

- Un país just, amb bon govern i referent democràtic al món.
- Un país de drets, d'igualtat d'oportunitats i de benestar. Reforçar i ampliar l'estat del benestar (educació, salut, cures i protecció social) i l'accés al treball digne i a l'habitatge, a la prosperitat econòmica i a la cultura, impulsant la llengua catalana en tots els àmbits de la societat.
- Un país basat en una economia del coneixement, digital i emprenedora.
- Un país verd, equilibrat i connectat.
- Un país feminista fonamentat en la garantia dels drets humans. Posar les polítiques d'igualtat al centre de l'acció política per tal d'erradicar totes les desigualtats, discriminacions i violències.

D'aquests cinc grans eixos del Pla de Govern, concretem a continuació els dos eixos en què es recullen estratègies i mesures per desplegar vinculades amb la coeducació, per tenir-los presents com a horitzó al qual s'haurien d'adreçar les actuacions futures.

- Per un país de drets, d'igualtat d'oportunitats i de benestar:
 - Polítiques educatives i formatives.

El document recull el següent:

Comença una nova etapa en l'educació a Catalunya, adaptant-la a les necessitats de cada centre educatiu per seguir avançant en la millora i la transformació del sistema educatiu català.

L'ensenyament ha de ser competencial i emocional, per tal de continuar la transformació educativa, estructurada i sistèmica en tots els centres educatius del país, centrada en l'equitat, la igualtat d'oportunitats, la qualitat educativa i la lluita contra la segregació per assolir l'equivalència en qualitat de tots els centres.

En definitiva, cal tenir una escola més verda, més social, més democràtica. Una escola inclusiva i acollidora, lliure de discriminacions i violències, feminista, laica, coeducadora i que afavoreixi l'accés a la cultura.

Dins d'aquest apartat es despleguen tres eixos. A continuació destaquem el primer eix, en el qual es descriuen les mesures per implementar que resulten properes a les diferents temàtiques que han sorgit en el Grup de Treball de Coeducació del CEC com a rellevants per a la coeducació en el sistema educatiu català. Són les següents:

- Enfortir el model d'escola catalana.
 - Potenciar la participació de les famílies en el sistema educatiu.
 - Impulsar la participació de l'alumnat dins dels centres educatius.
 - Desplegar el Pla de les escoles lliures de violències.
 - Aprovar nous criteris de construcció escolar més versàtils, sostenibles, feministes, polivalents i adaptats al model d'aprenentatge.
 - Reforçar i adequar la formació del professorat als nous reptes del sistema educatiu.
- Per un país feminista fonamentat en la garantia dels drets humans:
 - Feminismes.

El document recull el següent:

L'acció del Govern s'encaminarà a construir un país on pagui la pena viure, a garantir el dret de les dones a viure lliures de rols imposats i d'estereotips, lliures de violències. La transformació feminista del país és un imperatiu democràtic, i ho és per a totes les administracions i poders públics.

La transversalitat de la perspectiva de gènere en l'acció de Govern també es traduirà en la creació de comissions clíniques de salut i gènere, el desenvolupament de la coeducació en el conjunt del sistema educatiu, incloent l'educació afectivosexual, el Pla nacional d'impuls de l'esport femení i en el foment de la presència de les dones en l'àmbit de les STEAM, entre d'altres mesures.

Com en el cas anterior, dins d'aquest apartat es despleguen tres eixos, i a continuació destaquem el primer eix, que és on es descriuen les mesures per implementar que resulten properes a les diferents temàtiques que han sorgit en el Grup de Treball de Coeducació del CEC com a rellevants per a la coeducació en el sistema educatiu català. Són les següents:

- Vetllar per garantir la igualtat efectiva de dones i homes a fi d'assegurar una distribució equitativa i justa dels drets, els beneficis, les obligacions, les oportunitats i els recursos.
- Reforçar els mecanismes i els instruments que assegurin la transversalitat de gènere en les polítiques del Govern.
- Revisar i enfortir el programa COEDUCA'T a les escoles per assegurar una implementació efectiva de la coeducació en els continguts curriculars i en les estratègies de planificació dels centres.
- Garantir l'equitat menstrual a través de l'accés a productes d'higiene menstrual, especialment els sostenibles mediambientalment, a tots els centres educatius, de formació professional i d'educació especial, i a col·lectius de dones en situació de pobresa menstrual.
- Evitar la discriminació de les dones, les barreres d'accés i els sostres de vidre en tots els àmbits de la universitat i la recerca.

Guia de transversalitat de gènere i processos participatius

El Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència ha publicat la *Guia de transversalitat de gènere en els processos participatius*, a partir de la qual ofereix orientacions per incloure la perspectiva de gènere en el disseny de processos participatius equitatius que donin resposta al mandat sobre democràcia paritària que es desprèn del compliment de la Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.

D'aquesta guia, destaca l'afirmació que “la incorporació de la perspectiva de gènere als processos participatius ha de ser entesa com un procés de canvi de les relacions de poder i d'influència en les polítiques públiques, i ha de ressaltar les especificitats de les dones i identificar els mecanismes que generen les desigualtats”.

Departament d'Igualtat i Feminismes

Les línies estratègiques del Govern porten al treball conjunt del Departament d'Igualtat i Feminismes i el Departament d'Educació per establir la coeducació com a pilar fonamental i línia estratègica d'ambdós departaments, a partir d'una tasca interdepartamental que involucri totes les direccions generals i els serveis que se'n desprenen, amb l'objectiu de combatre les desigualtats mitjançant polítiques que afectin el sistema de manera estructural i incorporar la perspectiva de gènere i la perspectiva de les dones en totes les actuacions, en tots nivells i en totes les etapes educatives.

Des del Departament d'Igualtat i Feminismes s'han promogut actuacions que porten a:

- L'aprovació de la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.
- La creació de la Comissió Interdepartamental per a l'Impuls i Seguiment de l'Estratègia Nacional de Drets Sexuals i Reproductius, que treballa en un nou model d'educació sexual. S'està treballant amb el Departament d'Educació per fer una diagnosi i s'estan recollint les bones pràctiques. També s'està treballant en la figura dels referents de Coeduca't per millorar les seves funcions i reforçar-la amb una bona estructura.
- La creació d'un nou marc de treball envers les violències masclistes per definir una Estratègia nacional per a la prevenció de les violències masclistes. Davant la situació de violències masclistes actual, el primer pas és reconèixer que ens afecta a totes i tots, i després buscar instruments reals per poder-ho abordar. S'ha d'assumir que és un dels problemes més importants de seguretat que estem patint en la nostra societat, i el reconeixement institucional és fonamental.
- El treball conjunt amb el Departament de Recerca i Universitats per incloure la coeducació i la perspectiva de gènere en els màsters del professorat de les diferents universitats.
- L'Institut Català de les Dones és un organisme autònom que té un Observatori de la Igualtat de Gènere. L'1 de febrer de 2023 va presentar l'avaluació de la Llei 17/2015, d'igualtat efectiva de dones i homes, en la qual queda palesa la importància de l'educació per a la coeducació.

Observatori de la Igualtat de Gènere de l'Institut Català de les Dones: "Les dones a Catalunya 2022"

El passat 7 de febrer de 2023, l'Institut Català de les Dones, a través de l'Observatori de la Igualtat de Gènere, va publicar la cinquena edició del dossier

estadístic *Les dones a Catalunya 2022*". Aquest recull de dades ens permet situar-nos des de diferents àmbits en les desigualtats que viuen les dones i les nenes a Catalunya, amb la finalitat de promoure accions que donin resposta a la necessitat d'aconseguir una societat més igualitària, des de la coeducació. A continuació exposem algunes dades que es desprenen de l'estudi.

A Catalunya, les branques d'activitat amb més presència de dones són la sanitat i els serveis socials, on representen el 79,1% del total, seguides de l'educació, on representen un 68,8% del total. Per contra, els homes es dediquen majoritàriament a la construcció, un 91,1% del total, i a altres ocupacions dins de la indústria, segons dades de l'Idescat corresponents a l'enquesta de població activa de l'INE del segon trimestre del 2022. Aquestes dades posen en relleu el paper dels estereotips i els rols de gènere en el treball que realitzen dones i homes.

Pel que fa als estudis universitaris, els estereotips fan que moltes dones defugin seguir estudis relacionats amb la tecnologia i es decantin per aquells que impliquen més habilitats socials i comunicatives. En el curs 2020-2021, el 53,4% dels títols obtinguts per dones han estat en ciències socials i jurídiques, i només un 7,7% en enginyeries i arquitectura, segons dades de la Secretaria d'Universitats i Recerca. Quant a la formació professional, la proporció de dones matriculades en el curs 2020-2021 manté una forta disparitat segons la família professional. Mentre que un 84,3% de la matrícula en serveis socioculturals i a la comunitat correspon a dones, només l'11,1% de la matrícula d'informàtica i comunicacions o el 10,4% d'instal·lació i manteniment l'ocupen dones.

En els darrers anys s'han aprovat lleis, plans i programes que promouen mesures per aconseguir la igualtat efectiva de dones i homes en tots els àmbits de la societat i, especialment, en l'educatiu.

El Departament d'Educació i la coeducació

– Les línies estratègiques del Departament d'Educació

De les tretze línies estratègiques del Departament d'Educació, la primera s'adreça a la coeducació i la perspectiva de gènere.

El Departament d'Educació defineix la coeducació com "l'acció educadora que potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics o androcèntrics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere".

Per tant, s'entén que una institució coeducadora és aquella que busca el desenvolupament integral de les nenes i els nens i dels joves, en condicions d'igualtat, llibertat i solidaritat. Es tracta d'educar de manera integral i integradora, eliminar l'androcentrisme i construir una cultura en la qual les tasques a desenvolupar tinguin el mateix valor independentment dels gèneres, sense estereotips ni prejudicis per rols sexistes i abordant l'eliminació de tot tipus de violències o discriminacions.

Aquesta línia estratègica pretén abraçar diferents àmbits de treball que comprenen programes diversos que, alhora, s'emmarquen en quatre grans blocs, que són els següents:

- La coeducació a través del currículum
 - La coeducació a través de l'organització del centre educatiu
 - Pla de les escoles lliures de violències
 - Pla dels drets sexuals i reproductius en l'àmbit educatiu
- Direcció General de l'Alumnat

Sota la direcció d'Anna Chillida, la línia estratègica de [coeducació i perspectiva de gènere](#) distingeix quatre àmbits d'actuació en què es recullen les propostes del Departament d'Educació actualment.

- La coeducació a través del currículum

La coeducació a través del currículum pretén garantir la incorporació de la coeducació i la perspectiva de gènere en les unitats didàctiques, projectes i activitats que es realitzen a les aules. Per garantir-ho, s'estableix el vector transversal de perspectiva de gènere en els nous currículums ([Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica](#), i [Decret 21/2023, de 7 de febrer, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació infantil](#)). Considera que un currículum dissenyat amb perspectiva de gènere pretén:

- Fer efectiva l'educació integral de les persones.
- Trencar amb els estereotips de gènere i l'assignació de rols en funció del sexe i el gènere.
- Superar les desigualtats i discriminacions i erradicar la violència.
- La disposició addicional tercera del decret de currículum de l'educació bàsica i de batxillerat estableix que els centres educatius disposen de tres cursos escolars a partir de l'inici del curs escolar 2022-2023 per modificar, adaptar i actualitzar les programacions didàctiques, i que l'Administració educativa ha d'acompanyar

els centres educatius en l'elaboració i el desenvolupament de les programacions.

Inclou la informació sobre [Coeduca't](#), que va néixer per donar eines als i les docents per incorporar la coeducació i la perspectiva de gènere a les aules a través del currículum el curs 2018-19, amb una formació inicial de persones formadores en coeducació. En aquest moment, el programa disposa de 115 persones formadores. El curs 2021-22 ja s'han fet un total de 119 cursos de formació, s'ha certificat aquesta formació a prop de 2.000 docents i hi han participat uns 1.500 centres. Hi ha centres que primer han fet la formació relativa a "Coeduca't amb el currículum" i han continuat amb la formació "Coeduca't al centre".

Els centres educatius han d'explicar a les famílies el que s'està fent i tenir-les en compte. El nou decret de currículum conté un apartat en què concreta que els materials didàctics i els llibres de text han de ser respectuosos pel que fa a la perspectiva de gènere. Coeduca't inclou l'eina de diagnosi Qüestiona't per ajudar el personal docent a saber si els materials que utilitzen són coeducatius.

– La coeducació a través de l'organització del centre educatiu

La coeducació a través de l'organització del centre educatiu pretén que l'organització, la documentació i el disseny dels espais del centre incloguin aquesta perspectiva coeducativa i de perspectiva de gènere. El document que destaca és el [Projecte de convivència](#), un document en el qual s'han de reflectir les accions que el centre educatiu desenvolupa per capacitar tot l'alumnat i la resta de la comunitat escolar per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes; entre aquestes accions s'inclou un eix que correspon a la coeducació. Es vincula la formació i els recursos derivats del Coeduca't i s'indica que actualment s'està treballant sobre la figura de coordinador/a de coeducació, benestar i convivència, definint quines seran les seves funcions i quina formació ha de rebre. S'apunten com a funcions les següents: coordinar juntament amb l'equip directiu el Projecte de convivència; vetllar perquè tota la documentació del centre incorpori els sis vectors del currículum; promoure dins el marc d'aquesta documentació i l'organització del centre les mesures que facilitin i assegurin el benestar dels infants; treballar per la resolució pacífica de conflictes amb un enfocament restauratiu; donar a conèixer i proposar activitats formatives a tot el professorat; informar tota la comunitat educativa de l'existència dels protocols, i promoure estratègies per

prevenir les situacions de violència. Tot això no implicarà la supressió de la figura de coordinador/a LIC.

- [Pla de les escoles lliures de violències](#)

Aquest àmbit pretén visibilitzar les violències ocultes en els centres educatius, identificar-les i actuar-hi per protegir infants i adolescents.

Els objectius del Pla són:

- Prevenció i sensibilització, oferint formació a la comunitat educativa, per facilitar la visibilització i la detecció de violències.
- Actuació, incloses la notificació, la derivació i la coordinació de diferents agents. Per facilitar-ho, s'han actualitzat els diferents [protocols](#) per a la millora de la convivència.
- Acompanyament (seguiment i coordinació) de les situacions de violència que afecten l'alumnat dins i fora del sistema educatiu.

En aquest espai estan enllaçats els diferents [protocols per a la millora de la convivència](#), el [Circuit simplificat d'intervenció i la informació de la Unitat de Suport a l'Alumnat en Situació de Violència \(USAV\)](#).

- [Pla dels drets sexuals i reproductius en l'àmbit educatiu](#)

Aquest àmbit s'emmarca dins de l'Estratègia nacional de drets sexuals i reproductius del Govern de la Generalitat de Catalunya, que pretén garantir aquests drets per a totes les persones, començant per l'àmbit educatiu, i destaca el programa "[La meva regla, les meves regles](#)", implementat en els centres docents conjuntament amb el Departament d'Igualtat i Feminismes. A més, per dur-ho a terme, el personal docent també disposarà d'eines, recursos, acompanyament i formació.

Amb relació a l'educació afectiva i sexual, el Departament d'Educació està treballant a partir del document de la UNESCO [Orientaciones técnicas internacionales sobre educación en sexualidad: un enfoque basado en la evidencia](#), i el que disposen la LOMLOE i la normativa de referència.

- [Direcció General d'Atenció a la Família i Comunitat Educativa](#)

Marcel·lina Bosch, com a subdirectora d'[Atenció a les Famílies](#), exposa que el Departament d'Educació ha articulat un mecanisme per acompanyar les famílies en molts temes, entre els quals la perspectiva de gènere i la coeducació, i especialment les famílies vulnerables a través

de la figura dels educadors/ores i integradors/ores socials, els programes formatius per a famílies a través dels plans educatius d'entorn, i les actuacions que es fan en els mateixos centres escolars.

La seva unitat treballa en el marc del [Projecte de convivència \(Resolució EDU/1753/2020](#), de 16 de juliol, per la qual es modifica la [Resolució ENS/585/2017](#), de 17 de març, per la qual s'estableix l'elaboració i la implementació del Projecte de convivència en els centres educatius dins del marc del projecte educatiu de centre.

El Projecte de convivència és l'instrument en què es reflecteixen les accions que el centre docent desenvolupa per capacitar tot l'alumnat i la resta de la comunitat educativa per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes, i que s'ha de recollir en el projecte educatiu de centre. El Projecte de convivència es vincula a altres projectes com:

El [Programa formatiu de prevenció de la violència masclista](#), que treballa en tres àmbits d'actuació: formació de docents, alumnat i famílies. Els tallers formatius estan adreçats a l'alumnat de 5è i 6è d'educació primària i de 3r i 4t d'educació secundària i a les seves famílies. Se n'han fet 3 edicions, amb 44 activitats formatives, 672 docents certificats, 197 centres certificats, 1.004 tallers d'alumnat i 186 tallers de famílies. Hi ha una sèrie de materials, vídeos i guies didàctiques accessibles a la comunitat educativa que s'agrupen en quatre àmbits de treball: aproximació a la coeducació i l'equitat de gènere, la construcció de models alternatius de masculinitat i feminitat, les relacions afectives i sexuals saludables, i la tolerància zero a la violència masclista i les relacions abusives. S'ofereix un curs de formació en línia per a docents per ampliar coneixements. Des del curs 2018-19 s'han fet 47 formacions i s'ha format 1.175 docents. El programa inclou [materials en obert](#) per a tota la comunitat educativa.

El [Programa d'innovació #aquiproubullying](#), que té com a objectiu implicar la comunitat escolar davant els casos d'assetjament, potenciar el compromís actiu de l'alumnat en la prevenció i detecció dels casos d'assetjament, fomentar la gestió positiva dels conflictes, i contribuir al desenvolupament personal i social de l'alumnat. Actualment hi ha 173 centres certificats i 35 centres participant en el programa.

Pel que fa als [protocols per a la millora de la convivència](#), actualment s'està treballant conjuntament amb la Direcció General d'Alumnat per simplificar-los. En el curs 2021-22 es van fer 43.385 visualitzacions del protocol de prevenció, detecció i intervenció davant l'assetjament

i el ciberassetjament entre iguals; 21.031 visualitzacions del protocol de detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu, i 12.338 visualitzacions del protocol de detecció i intervenció en cas de conflicte greu amb l'alumnat.

L'[Enfocament Restauratiu Global](#) proporciona metodologies proactives per a la creació d'entorns amables on tothom pugui desenvolupar al màxim les seves potencialitats i, alhora, unes estratègies o pràctiques responsives, responsabilitzadores, no culpabilitzadores i reparadores per a la gestió del conflicte.

A l'espai [Famílies](#) del web del Departament d'Educació s'hi poden trobar guies i recursos amb informació per conèixer i detectar situacions que puguin afectar els fills i les filles, com ara: prevenció i detecció de l'assetjament; prevenció i detecció del ciberassetjament; educació sexual i afectiva; igualtat de gènere; prevenció i detecció de situacions d'odi i discriminació; prevenció i detecció d'autolesions i conductes suïcides, i pràctiques restauratives en família. També s'ofereix formació per a famílies: mòduls formatius per a famílies #aquiproubullying i mòduls formatius per a famílies en igualtat de gènere. La formació sobre prevenció de violències masclistes arriba als centres educatius mitjançant l'assessor/a LIC dels serveis educatius, i es demana un compromís per part de l'equip directiu i la implicació de la majoria de docents i de les famílies. Les altres actuacions formatives que es troben a la pàgina web estan pensades en clau d'autoaprenentatge, i les AFA poden fer ús d'aquest material.

La [Unitat de Suport a la Convivència Escolar](#) ofereix assessorament a qualsevol membre de la comunitat escolar en situacions de conflicte no resoltes pels canals ordinaris; orientacions per a la millora de la convivència; restauració del clima escolar; conflictes interpersonals i gestió de les emocions; gestió del dol i la pèrdua, i situacions derivades des de la Fiscalia de Menors.

– Direcció General d'Innovació, Digitalització, Currículum i Llengües

Jesús Moral, subdirector d'Innovació i Formació, recorda que el nou decret de l'educació bàsica inclou un vector de coeducació i perspectiva de gènere per tal d'integrar la mirada de coeducació en el currículum. Per aquesta raó, durant els anys escolars 2021-2022 i 2022-2023 (encara en curs) s'ha incrementat la formació en aquest àmbit.

El Departament d'Educació ofereix formació permanent als i les docents, ja que aquest és un aspecte que no sempre està incorporat en la formació inicial, i promou:

- Tallers vinculats a la prevenció de les violències masclistes.
 - Cursos “Coeduca’t amb el currículum”.
 - “Coeduca’t al centre”, amb l’objectiu d’oferir eines al personal docent perquè incorpori en les seves programacions i activitats educatives la mirada coeducativa i de perspectiva de gènere. Els cursos de Coeduca’t s’ofereixen al llarg del curs i acostumen a tenir una durada de 30 hores.
- Acord de Govern: [Pla per la igualtat de gènere en el sistema educatiu](#)

A partir de l’Acord de Govern del 20 de setembre de 2015, s’aprova el Pla per la igualtat de gènere en el sistema educatiu, prorrogat fins a l’actualitat, que sorgeix per donar compliment al que determina la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d’educació, en l’article 2.1 m): “la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre dones i homes com un dels principis rectors del sistema educatiu.”

En el document annex a l’Acord de Govern queden descrites les finalitats i els objectius d’aquest Pla en els termes següents:

La finalitat d’aquest Pla és aconseguir que l’acció educativa que es porta a terme als centres educatius de Catalunya estigui basada en els principis de coeducació i de la igualtat d’oportunitats. Aquesta acció educativa requereix un canvi de mirada que permeti revisar l’enfocament dels continguts, els mètodes d’ensenyament i també els aspectes organitzatius per avançar en la construcció de models d’identitat no sexistes. També és finalitat d’aquest Pla avançar cap a la igualtat efectiva dels homes i les dones dintre de les organitzacions i les seves estructures, facilitant la transformació cultural i institucional necessària tant en els processos de planificació com de gestió i avaluació.

En el Pla es concreten dos objectius generals:

- Incorporar la perspectiva de gènere i la igualtat real i efectiva dels homes i les dones en les polítiques educatives.
- Promoure la coeducació.

La [Llei 17/2015, de 21 de juliol, d’igualtat efectiva de dones i homes](#), dins el capítol IV, sobre polítiques públiques per promoure la igualtat efectiva de dones i homes, especifica en l’article 21 les actuacions i activitats

que ha de dur a terme l'Administració educativa per assolir el principi de coeducació i foment de la igualtat efectiva de dones i homes, i explicita que aquestes actuacions han d'estar recollides en el desenvolupament del Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu.

La primera edició del Pla estableix els objectius de treball per al període 2015-19. A partir d'aquí, se li ha donat continuïtat al llarg dels anys següents i cada any es presenta un document amb els resultats de l'assoliment dels objectius específics, les mesures que cal emprendre i els indicadors sobre la mesura que s'estableixen per a cada curs.

Els consells escolars i la coeducació

- Consell Escolar de l'Estat: *Guia de consells escolars que coeduquen*

El 7 de març de 2023 es presenta la *Guía de consejos escolares que coeducan*, elaborada pel Consell Escolar de l'Estat, màxim òrgan de la representació i participació de la comunitat educativa a Espanya. Des del CEC hi hem col·laborat com a consell escolar autonòmic participant.

Aquesta guia pretén ser un document que serveixi per detectar i superar els estereotips i prejudicis de gènere que dificulten la igualtat d'oportunitats i de resultats en els homes i les dones. Presenta possibles accions per dur a terme en els diferents ecosistemes i entorns socials on es formen les persones joves, amb la finalitat que sigui útil per als centres que promouen la coeducació i la igualtat, i perquè l'alumnat pugui créixer en un entorn respectuós i lliure d'estereotips de gènere. Aborda la superació d'estereotips, l'educació afectivosexual, la prevenció de la violència de gènere, la corresponsabilitat en la cura i el respecte a la diversitat.

La guia inclou com a bones pràctiques dues experiències aportades pel CEC, amb la col·laboració dels centres CEIP Sant Jeroni de Sant Pere de Riudebitlles i l'IES Vescomtat de Cabrera d'Hostalric.

- Referències del CEC

El CEC, atenent el seu caràcter consultiu, s'ha referit amb anterioritat a aquesta temàtica, bé sigui formulant propostes referents a iniciatives concretes del Govern, bé sigui recollint el parer de la comunitat educativa en el marc de les jornades de reflexió i processos de participació. D'aquesta manera, la primera referència es troba en el Document 1/1992, sobre el Pla d'actuació del Govern de la Generalitat de Catalunya per

a la igualtat d'oportunitats per a les dones (1989-1992), en el qual es reconeix el paper transmissor del sexisme que reproduceix el sistema educatiu d'aleshores i la necessitat de respectar la diversitat i fomentar el llenguatge no sexista. Si bé la presència de la coeducació en els documents del debat "Ara és demà" (2016-2017) es limita a aportacions de la comunitat educativa en el procés participatiu, adquireix més rellevància en el [Document 1/2018, Consideracions i propostes per a la revisió i l'actualització dels documents per a l'organització i la gestió dels centres educatius corresponents al curs 2018-2019](#), en què es formulen propostes concretes, i en el [Document 1/2019, La interculturalitat en el sistema educatiu de Catalunya](#), que inclou reflexions d'expertes sobre identitat personal i col·lectiva i propostes per al desenvolupament pràctic de la coeducació a les aules formulades per la comunitat educativa en el marc del procés participatiu sobre interculturalitat. Finalment, el [Document 1/2020, Convivència i ciutadania digital](#), recull la iniciativa del Departament d'Educació sobre Coeduca't i el tractament de la convivència i les violències de gènere en el centre educatiu des d'una perspectiva enfocada a la coeducació.

Altres organismes, associacions i entitats que aporten dades vinculades a la coeducació

- Observatori de la Igualtat

Exposem a continuació les darreres dades publicades en l'Informe 2021 de l'Observatori Dona, Empresa i Economia, de la Cambra de Comerç de Barcelona:

- Un 22,8% de les dones ocupen càrrecs directius a les empreses, quan la Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, recomana un 40% en els diferents estaments de governança, amb unes xifres encara més baixes en el sector de les TIC.
- Un 37% de les empreses en què treballen més de 100 persones no tenen cap dona directiva, i aquest percentatge s'eleva al 62% en les empreses amb menys de 50 persones treballant-hi.
- Pel que fa a la bretxa de gènere entre treballadors i treballadores al 2020, treballaven un 11% menys de dones que homes, i cobraven un 16% menys. Aquesta situació s'ha vist agreujada per la pandèmia de la covid-19.
- La pobresa femenina està enquistada en la societat, ja que manquen habitatges socials, ajudes públiques per a famílies monoparentals, escoles bressol, mesures de conciliació, etc.

Aquestes són les dades relatives a la presència femenina en activitats professionals recollides per l'Observatori Cultural de Gènere: periodisme d'opinió (23%), cinema (8% de pel·lícules dirigides per dones), premis literaris (17%), obres de dones als centres d'art de Barcelona (14%), programacions als festivals de música amb participació de dones (25%). Cal participar en el canvi de paradigma que necessita la societat, des de l'art i la cultura.

Altres consideracions: s'ha creat la Taula de gènere, diversitat i interseccionalitat dins el Pla integral de teatre; en l'àmbit cultural es pot assolir més igualtat sense gaire dificultat, com ho demostra el canvi d'orientació que s'ha donat al Teatre Nacional de Catalunya (TNC).

Pel que fa a l'àmbit científic i tecnològic, en la majoria de països europeus les dones representen menys del 45% de la comunitat científicotecnològica. La ciència és encara molt homocèntrica. La creació de referents és fonamental si es vol una ciència més igualitària.

Des de l'any 2005 existeix la Comissió Dones i Ciència per al Desenvolupament de les Polítiques de Dones en l'Àmbit de l'Educació Superior i la Recerca del Consell Interuniversitari de Catalunya, destinada a vetllar per la igualtat en les carreres docents i de recerca, i a promoure accions per equilibrar la presència d'ambdós sexes en les diverses disciplines.

– Consell Interuniversitari de Catalunya

Si bé la majoria d'estudiants universitaris són dones, es produeix una segregació horitzontal i vertical. Horitzontal, pel biaix en la tria de les carreres universitàries, en què gairebé no hi ha homes a les titulacions universitàries que tenen relació amb l'atenció a les persones, com per exemple treball social, infermeria i educació. I vertical, pel fet que només un 22% de les càtedres estan ocupades per dones, i al gener de 2023 no hi havia dones rectores d'universitat a Catalunya.

La Comissió Dones i Ciència va néixer al 2005 motivada per respondre a paràmetres de justícia social i vinculada a garantir la qualitat de l'ensenyament universitari. L'acreditació de totes les titulacions universitàries per part de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) incorpora el tractament de la perspectiva de gènere.

Des de la Comissió s'han promogut iniciatives com la menció M. Encarna Sanahuja Yll a l'excel·lència en la inclusió de la perspectiva de gènere en la pràctica docent, dotada amb 20.000 euros. També es publica anualment

l'informe “Indicadors dones i ciència”, accessible al web del [Departament de Recerca i Universitats](#), on es recull l'evolució temporal dels principals indicadors del sistema català universitari desagregats per sexe.

– DOFEMCO

Sílvia Carrasco és la coordinadora del llibre *La coeducación secuestrada*, publicat al novembre del 2022 fruit d'una investigació de tres anys basada en casos reals i en la recerca per part de les autores, i que dona a conèixer el posicionament d'aquest col·lectiu pel que fa a la coeducació. També facilita l'accés a l'informe “D'homes adults a nenes adolescents”, entregat a la Comissió de Salut del Parlament de Catalunya, que analitza els casos atesos pel [Servei Trànsit](#) d'atenció a la salut de les persones trans.

Conclusions i propostes

Les propostes que es plantegen a continuació s'han d'interpretar a partir de la definició de coeducació continguda en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, que en l'article 12 estableix:

1. La coeducació, als efectes d'aquesta llei, és l'acció educadora que valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de les dones i els homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes i androcèntrics, ni actituds discriminatòries, per tal d'aconseguir l'objectiu de construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes. Els principis de la coeducació són un element fonamental en la prevenció de la violència masclista.
2. Els valors de la coeducació i els principis de l'escola inclusiva, per a assolir l'objectiu a què fa referència l'apartat 1, han de tenir un caràcter permanent i transversal en l'acció de govern del departament competent en matèria educativa.

Consideracions generals

La coeducació com a canvi de paradigma

El debat sobre coeducació afecta pilars fonamentals de la cultura perquè s'orienta a un canvi de paradigma tant amb relació a l'educació com a la vida i l'organització socials. S'ha de prendre com un marc de referència de la vida social i educativa, de les relacions interpersonals i de la manera d'entendre la vida i el món. En aquest sentit, la coeducació és una eina estratègica de transformació social de les desigualtats de gènere, i s'ha d'interpretar des de la interseccionalitat que determina el caràcter de les persones a partir de categories com ara el gènere, l'origen, l'ètnia, la classe, la discapacitat o l'orientació sexual, entre altres.

Les tasques i funcions de les persones amb responsabilitats en els centres educatius, així com la seva mirada envers la coeducació, formen una part substancial del debat i la reflexió sobre la transformació educativa per avançar socialment.

Diagnosi

Es proposa elaborar una diagnosi de l'estat de la coeducació en el conjunt del sistema educatiu que, partint de la recerca prèvia i l'observació sistemàtica, analitzi de manera acurada el que s'està fent actualment als centres educatius en les diferents etapes, prenent en consideració indicadors fiables.

Formació

Es proposa desenvolupar en profunditat l'article 15, sobre formació i capacitació del professorat, de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, que diu el següent:

1. El Govern ha de facilitar la formació i la capacitació específica i permanent de les persones professionals de l'educació en matèria de violència masclista i de desenvolupament dels drets de les dones.
2. El departament competent en matèria educativa ha d'incloure en els plans de formació inicials i permanents del professorat una formació específica en matèria de coeducació. Així mateix, ha de facilitar les eines metodològiques d'actuació davant situacions concretes de violència masclista.
3. S'ha de garantir la formació amb perspectiva de gènere del professorat des de l'inici del seu procés formatiu i s'ha de fer extensiva a tots els membres de la comunitat educativa.

En primer lloc, cal introduir i consolidar la formació sobre el vector de perspectiva de gènere en la formació inicial del professorat i donar-hi continuïtat en la formació permanent a fi d'ajustar-la a les necessitats de l'alumnat.

En segon lloc, la formació permanent ha de ser transversal per a tot el professorat, suficient per cobrir la demanda i fer-se en horari laboral. A més, aquesta formació s'ha d'adaptar en el temps als canvis socials i en l'espai al context de la zona i el centre educatiu a partir de la diagnosi. Aquesta formació docent ha de permetre incorporar i aplicar les propostes coeducatives al centre de manera compartida amb el conjunt de la comunitat escolar, amb l'objectiu d'empoderar-la davant les situacions de discriminació per raó de sexe fomentades, entre altres, des de les xarxes socials. Finalment, aquesta formació ha d'acreditar de manera adequada el o la docent en coeducació.

En tercer lloc, cal fer extensiu al conjunt de la comunitat educativa el pla de formació actual, incorporant-hi l'alumnat, les famílies, els serveis educatius i administratius, la Inspecció d'Educació i altres agents i professionals de l'educació. En aquest sentit, cal fomentar un espai de formació, reflexió i interiorització per poder treballar conjuntament amb tots els àmbits de la societat per a l'erradicació de les violències masclistes en el context de la societat heteropatriarcal. Finalment, aquesta extensió ha d'estar dotada econòmicament.

Universitat

Es proposa incorporar la formació en coeducació, perspectiva de gènere i diversitat en el disseny dels plans d'estudi de les universitats. En aquest sentit, es proposa que tots els graus incorporin una formació específica en perspectiva de gènere i treball amb l'objectiu de combatre les violències masclistes, i que els postgraus de formació en coeducació unifiquin els continguts de manera que estiguin en una mateixa línia, respectant alhora l'autonomia universitària i la llibertat de càtedra del professorat. Específicament, hi ha la necessitat d'incloure l'educació afectiva i sexual com a matèria en la formació inicial dels i les docents, ja sigui en els graus d'educació o en el màster de professorat de secundària.

La universitat té una responsabilitat exemplificadora quant a la coeducació, ja que forma els futurs professionals. Per això, també ha d'incorporar la coeducació en tots els seus nivells educatius i formar-hi el professorat.

Polítiques públiques

Les propostes que es formulen en aquest document per a l'educació no tenen sentit si no van acompanyades per un canvi cultural en la transformació de les mirades i les consciències orientat a combatre les desigualtats. El tractament de la coeducació, doncs, ha d'abastar el conjunt de la comunitat educativa per mitjà de les polítiques públiques d'igualtat, una comesa que concerneix el Govern de la Generalitat i les administracions municipals.

Les polítiques públiques d'igualtat han d'incidir directament en el conjunt de les actuacions del Govern i els municipis mitjançant polítiques de gènere. En aquest sentit, l'espai públic ha d'esdevenir un element educatiu actiu de la sociabilitat basada en la igualtat i la no-discriminació, dotat amb recursos i polítiques públiques feministes, transversals i actives. Específicament, es proposa portar a terme la revisió crítica dels continguts de les programacions en actes socials adreçats al públic infantil i

familiar, perquè moltes vegades reproduïxen uns imaginaris desfasats i estereotipats.

Departament d'Educació

Partint del fet que la coeducació és tasca i responsabilitat compartida no tan sols del personal docent sinó de tota la comunitat educativa, incloent-hi les instàncies administratives i els diferents col·lectius, tots els àmbits i sectors educatius han d'assumir la implementació dels principis de coeducació i no delegar-la en el col·lectiu docent.

La implementació de la coeducació en el sistema educatiu ha de ser pausada, pensada i equilibrada, tenint en compte tots els elements que formen el sistema i l'extensió a la formació al llarg de la vida.

L'Administració educativa ha de proporcionar els recursos i suports efectius necessaris per dotar els i les docents de les eines que els permetin treballar els corrents reaccionaris d'alguns joves a les aules, que dificulten l'assoliment de la igualtat efectiva de dones i homes. Igualment, es proposa que el Departament d'Educació reconegui el perfil professional de coeducació. Així mateix, es proposa que reconegui el referent docent de coordinació de centre en coeducació amb el suplement econòmic corresponent i la disponibilitat horària setmanal per a la coordinació dins l'horari marc laboral de centre.

Perspectiva de gènere

Currículum, espais, usos lingüístics, cures, moments i temps escolars

Departament d'Educació

Es proposa enfortir la Inspecció d'Educació com a agent de transformació pel que fa als principis de coeducació que cal implantar als centres, amb funcions de promoció, assessorament per a l'avaluació de projectes de coeducació, difusió de materials, etc.

Es proposa que el Departament d'Educació disposi d'una línia de treball en perspectiva de gènere que tingui un impacte directe en l'organització, el funcionament general i la vida quotidiana dels centres educatius. En aquest sentit, les valoracions sobre les actuacions dels centres se centraran inicialment a observar quina és l'estructura del centre, la distribució dels espais, l'organització dels patis, els lavabos, etc., i després observaran el currículum.

Currículum

Pel fet de ser un dels sis vectors del currículum, la perspectiva de gènere és un principi pedagògic que tots els centres educatius han d'incorporar en els seus documents de gestió pedagògica i en les seves programacions.

Es proposa de revisar els llibres de text, si és el cas, les lectures comunes, els itineraris lectors i el material didàctic relacionat escollits pels centres a primària i secundària perquè aquests materials siguin no sexistes i promoguin l'esperit crític de l'alumnat. Igualment, es proposa diversificar els models de referència que s'exposen a l'alumnat, mostrar models positius que respectin la igualtat entre dones i homes, i vetllar per una aplicació correcta dels referents que apareixen en els currículums.

Primera infància

El treball en perspectiva de gènere és clau en l'etapa 0-3 anys, considerada la més important tant per la neurociència com per la pedagogia i la psicologia, ja que s'hi forma la consciència de la importància de ser nen o nena, i l'acció educativa que s'hi faci té una incidència directa en els infants. En concret, els nens comencen a refusar la feminitat, socialment devaluada, i cal donar a les nenes el valor que tenen en el que fan. En aquest sentit, es recomana reflexionar sobre l'ús del llenguatge i fer un bon acompanyament als i les estudiants en pràctiques per evitar reproduir estereotips mentre es treballa amb l'infant, i fer-ho amb una expressió oral adequada a la perspectiva de gènere.

Alumnat

S'ha detectat la necessitat de formació i de disponibilitat de temps per part de l'alumnat per poder-se dedicar als temes relacionats amb la perspectiva de gènere. En aquest sentit, l'alumnat ha de ser un agent actiu que participi en la sensibilització i conscienciació de la resta de la comunitat educativa pel que fa a les desigualtats existents i les actuacions per reduir-les.

Es proposa la creació de comissions d'igualtat en les etapes i centres educatius de secundària amb la finalitat de portar a terme projectes al voltant de la perspectiva de gènere, que involucrin la comunitat educativa del centre i treballin en xarxa amb les entitats locals i amb altres centres. Cal afavorir les activitats fora de l'horari lectiu promogudes per aquesta comissió, amb el suport de les persones responsables del centre i amb els

recursos suficients, sobretot per establir vincles amb altres agents socials de l'entorn.

Comissió de convivència com a grup impulsor

La comissió de convivència del centre, de la qual forma part el o la referent de coeducació, benestar i convivència, ha d'actuar com a grup impulsor de la coeducació al centre, a partir de la formació de sensibilització del claustre i d'especialització posterior de les persones integrants de la comissió. La seva actuació s'ha d'orientar al treball progressiu de la perspectiva de gènere per àrees temàtiques successives, de manera que es porti a terme una transformació gradual del centre. La comissió també ha de vetllar per aquest treball al voltant de la perspectiva de gènere i fer el seguiment dels llibres de text, si és el cas, i de la resta de materials didàctics ja esmentats.

Masculinitats compromeses amb la igualtat

Les noves masculinitats són alternatives al model de masculinitat tradicional hegemònica a les societats androcèntriques i patriarcals. Descriuen el paper dels homes cisgènere en una societat sense rols de gènere binaris i en la qual es vol erradicar el masclisme.

Una part indestriable del procés de transformació que planteja la coeducació consisteix a educar en una masculinitat compromesa amb la igualtat de gènere, tasca que s'ha de desenvolupar en l'àmbit de l'aula escolar. No cal emfasitzar que aquesta tasca s'ha de complementar amb el treball en aquest nivell per contrarestar la reproducció del masclisme en l'adolescència.

El paper de les famílies i de tots els agents i espais educatius en la coeducació

El Projecte de convivència i els agents educatius

El Projecte de convivència és una oportunitat dels centres educatius per treballar la coeducació. Per assolir una implantació plena de la coeducació, és imprescindible una aposta decidida per recollir-ne els principis en el Projecte de convivència i implementar-los.

La comissió de convivència actua com a grup impulsor de la coeducació al centre donant suport al desenvolupament del vector de perspectiva de gènere. En aquest sentit, es proposa diferenciar les tasques de les coordinacions de benestar de les de coeducació.

Famílies

Les famílies han de conèixer què és la coeducació i la perspectiva de gènere i quin treball en fa el centre educatiu. Els centres educatius, en conseqüència, han d'informar les famílies del seu projecte de convivència des del primer moment i facilitar-ne la sensibilització, la participació i la formació, ja que el coneixement de la coeducació per part de les famílies és cabdal per ser competents en l'educació dels seus fills i filles.

Es proposa la creació d'escoles de famílies des de l'educació infantil i amb continuïtat en l'educació obligatòria, ajustades a les seves necessitats en funció de l'edat i l'etapa educativa dels seus fills i filles. Aquestes escoles poden prendre el format de seminaris i tallers. Han d'estar vinculades a l'entorn del centre i al territori, i cal establir aliances amb els seus agents educatius per promocionar la coeducació, específicament amb els centres de recursos.

Educadores socials

Es considera que els perfils de treball social, psicopedagogia i educació social són idonis per donar suport a l'alumnat pel que fa a la coeducació. Per aquest motiu, la dotació d'aquests perfils professionals als centres educatius ha de ser suficient i se n'ha de revisar la formació perquè puguin ajudar l'alumnat de manera adaptada a la realitat actual.

Els prejudicis de gènere en la tria d'itineraris acadèmics i en la igualtat d'oportunitats

Es constata que, si bé la majoria d'estudiants universitaris són dones, es produeix una doble segregació, horitzontal i vertical. D'una banda, hi ha un biaix en la tria de les carreres universitàries (horitzontal), ja que gairebé no hi ha homes en titulacions universitàries relacionades amb l'atenció a les persones, com ara treball social, infermeria i educació. De l'altra, només un 22% de càtedres universitàries estan ocupades per dones, i al gener de 2023 no hi havia dones rectores d'universitat a Catalunya (vertical).

Així doncs, mentre que els nois no se senten atrets per professions més feminitzades, hi ha poca presència de dones en els àmbits científic i cultural. En canvi, la de mestre és una professió molt feminitzada. En aquest sentit, es proposa donar a conèixer i analitzar les dades del Departament d'Educació sobre la configuració dels equips directius per donar un impuls al lideratge de les dones i canviar els referents en càrrecs directius en l'àmbit docent.

Igualment, es proposa visibilitzar en els mitjans de comunicació i en altres productes audiovisuals les dones científiques i els homes dedicats a les cures.

Es constata la importància d'una orientació acadèmica i professional no esbiaixada per gènere.

Educació afectivosexual

L'educació per a l'abordatge de les violències masclistes

Consentiment

La coeducació ha d'anar més enllà del plantejament transformador de la realitat i ha d'aconseguir l'alliberament de totes les persones amb l'expressió lliure de la seva voluntat i defugint qualsevol tipus de violència. La teoria del consentiment és l'eina essencial per fer-ho possible. El consentiment implica dues coses: interessar-se per saber què pensa i sent l'altra persona, i establir-hi un acord mutu. Se situa més enllà d'un simple consentiment sexual.

Aquest plantejament s'enfronta a la problemàtica que genera la pornografia, que transmet una imatge estereotipada de la dona i de les relacions sexuals, i que actua com a aprenentatge de la violència sobre el cos de les dones. Aquesta és la imatge que rep l'adolescència sobretot a través de les xarxes socials. Cal que les institucions concernides per aquesta problemàtica la reconeixin obertament i busquin els instruments necessaris per abordar-la i combatre-la, si convé, revisant la regulació normativa d'accés dels infants i adolescents a internet i l'aplicació que se'n fa.

Alumnat

Atès que l'alumnat viu l'experiència coeducativa a partir de l'opció del centre i de les activitats socials, familiars i culturals en què pugui participar, el centre educatiu ha de desenvolupar un projecte com a espai de transformació social a partir de pedagogies feministes aplicades al diàleg al voltant de les preocupacions de l'alumnat i del personal docent. L'assemblea feminista és una manera d'incorporar l'alumnat en la dinàmica coeducativa del centre, ja que hi aporta referencialitat. Per poder portar a terme una educació igualitària, cal començar per analitzar la desigualtat, identificar el masclisme i veure com es reproduïx en el vocabulari i en els diferents àmbits de la vida del centre educatiu.

D'altra banda, cal desenvolupar eines per contrarestar l'alumnat que es mostra en contra de treballar activitats relacionades amb la coeducació, a l'aula o al centre. En aquest sentit, tenint en compte el caràcter de vector curricular de la perspectiva de gènere, cal treballar-la de manera transversal i adreçant-se al conjunt de l'alumnat.

Educació sexual

L'escola té la missió de portar a terme l'alfabetització en educació sexual comptant amb les famílies. Un primer pas en aquest sentit consisteix a reconèixer que l'educació afectiva i sexual forma part de la funció docent, que concerneix tot el professorat i que hi ha un exercici d'autocrítica per fer. L'objectiu és fer efectiu un canvi de mirada sobre aquest aspecte que possibiliti una revolució per la igualtat de totes les persones, l'erradicació de les violències i les cures d'un mateix i dels altres.

L'educació afectivosexual a l'escola i a la família per superar els estereotips de gènere

Primera infància

L'educació afectiva i sexual i la perspectiva de gènere han de començar en les primeres edats, amb el reconeixement explícit d'allò que resulta agradable o desagradable: el contrate físic, la interacció propera, la comunicació d'aquesta sensació, el fet de designar-ho amb paraules, el dret a dir no i el consentiment. Es proposa introduir aquests continguts en el currículum de l'etapa a fi de generar la base de la identitat personal dels infants.

Educació sexual

La coeducació demana canvis profunds en aquest aspecte, ja que el model actual, basat en un aprenentatge teòric de la reproducció i en la pornografia, no serveix. Es proposa evolucionar de la mà de la introducció de la perspectiva de gènere cap a un model d'ensenyament-aprenentatge no jerarquitzat, que parteixi de preguntar a l'alumnat què vol aprendre i d'escoltar el que diu, de manera que es faci un acompanyament a l'autoconeixement sobre el propi cos i l'alumnat aprengui a prendre decisions sobre el seu propi cos.

Una mirada inclusiva ha de tenir en compte, en tractar l'educació sexual, els infants i adolescents amb necessitats educatives especials.

Famílies

Amb la formació adequada, les famílies tenen el paper d'acompanyar els seus fills i filles. Aquest acompanyament ha d'incloure parlar de consentiment, esmentar les parts del cos amb els seus noms reals i parlar d'emocions i sentiments, de manera natural i continuada.

Decàleg del Consell Escolar de Catalunya sobre coeducació

La coeducació és l'acció educadora que valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de les dones i els homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes i androcèntrics, ni actituds discriminatòries, per tal d'aconseguir l'objectiu de construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes (Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista).

1. Diagnosi

Cal una diagnosi de l'estat de la coeducació en els centres educatius i en el conjunt del sistema amb l'objectiu de detectar i erradicar els masclismes.

2. Perspectiva de gènere interseccional en el currículum

Cal revisar els materials i les propostes didàctiques, així com diversificar i contextualitzar els models de referència oferts a l'alumnat, a fi de promoure l'esperit crític i la igualtat entre dones i homes.

3. Educació sexual des de la primera infància

L'educació afectiva i sexual i el treball en perspectiva de gènere han de començar en les primeres edats, s'han de treballar durant tota l'etapa educativa i s'han de compartir amb les famílies per assegurar-ne la continuïtat.

4. Formació inicial i permanent en coeducació

La formació sobre la perspectiva de gènere s'ha d'incorporar en els diferents plans d'estudis de la formació inicial i permanent de tot el personal que intervé en l'àmbit educatiu.

5. Coordinació docent en coeducació

En els centres educatius, cal establir el reconeixement de la persona coordinadora en coeducació amb el complement econòmic i la dedicació horària corresponents.

6. Comissió per promoure la coeducació

En els centres educatius hi ha d'haver una comissió que vetlli per la incorporació de la perspectiva de gènere i la coeducació i per erradicar les violències masclistes i els estereotips de gènere.

7. Agents educatius

Els centres educatius han de disposar de la dotació suficient de professionals d'infermeria, psicologia, pedagogia i educació social que promoguin actuacions per a la coeducació donant l'atenció necessària a l'alumnat.

8. Les famílies

Les famílies han de conèixer què és la coeducació i la perspectiva de gènere i participar en l'elaboració del Projecte de convivència. L'objectiu és avançar conjuntament en la igualtat de totes les persones i el foment del benestar i les cures d'un mateix i dels altres.

9. Masculinitats compromeses amb la igualtat

Cal educar en una masculinitat compromesa amb la igualtat de gènere per trencar amb els rols binaris, el masclisme i les actituds reaccionàries.

10. Consentiment i pornografia

Cal fer del consentiment la base de les relacions afectives i sexuals i combatre els estereotips de la pornografia fent-ne una anàlisi crítica i revisant l'accessibilitat dels infants i adolescents a aquests continguts.

Generalitat de Catalunya
Consell Escolar de Catalunya